

УКРАЇНСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСІБ УВИРАЗНЕННЯ МОВЛЕННЯ

Лоцинова Інна Сергіївна

к.філол.наук, ст. викладач кафедри мовної підготовки
Дніпровського державного медичного університету

За даними опитування Київського міжнародного інституту соціології 78% українців після повномасштабного нападу Росії почали більше спілкуватися українською мовою, а ще 11% кажуть, що робили б це, якби була нагода.

Важливою складовою будь-якої мови є її сталі фразеологічні вирази, в яких народ відтворив найрізноманітніші прояви свого буття й діяльності. В. Ужченко наголошує на тому, що фразеологізми є специфічними мовними формулами, картинами світу із закодованою інформацією про минуле наших предків, їхній спосіб сприйняття світу. Вони акумулюють культурні потенції народу, історичні події й соціальне життя, вирізняють найменші порухи нашого серця, розказують про неосяжний світ людських почувань [2, с.8]. У мовленні фразеологізми використовують з різною метою: для надання висловлюванню образності, емоційності, експресивності; вираження позитивних або негативних емоцій; відтворення найтонших відтінків значення, характеристики осіб, предметів, явищ, обставин.

Але тут важливо не забувати, що фразеологізми дуже яскраво відображають національну специфіку мови, а їхні значення не є сумою значень складників. І при перекладі це треба обов'язково враховувати. Здебільшого це стосується фразеологізмів народного походження, у яких зібрано багатовіковий життєвий досвід поколінь, відображено образне бачення явищ природи, суспільного та особистого життя, звичаїв, психології, історії. Тому їх не слід перекладати буквально, а добирати смисловий аналог, адже буквальний переклад може зруйнувати або спотворити значення фразеологізму. Водночас повністю втрачається ота глибока народна геніальність, мудрість та образність, що лежать в основі творення фольклорних фразеологічних одиниць кожної національної мови.

Наразі багато українців вживають вирази, що виникли як калька з російської, але в українській мові є словосполучення-відповідники, які передають той же зміст. Як-от:

без сучка, без задоринки – чисто – голки не підточив; гладесенько-рівнесенько;

без труда не вытащишь и рыбки из пруда – не терши, не м'явши, не їсти калача; щоб рибу їсти, треба у воду лізти;

большая (крупная) шишка – велике цабе; велика цяця (птиця);

была не была – або пан, або пропав;

видать птицу по полету – видно пана по халявах; орлиний клекіт здалека чути; в корне пресечь – знищити в зародку;

два сапога пара – обоє рябоє, з одного тіста ліплені;

денег куры не клюют – грошей – хоч греблю гати;
держать ухо востро – бути насторожі;
жизнь бьёт ключом – життя буяє (вирує, клекотить, клекоче, б'є через край);
задним умом крепок – мудрий по шкоді;
идти окольным путём – ходити манівцями;
задирать нос – гнути кирпич;
застать врасплох – заскочити зненацька;
крутится как белка в колесе – крутиться як муха в окопі;
легок на помине – про вовка промовка;
остаться на бобах – піймати облизня, пошитися в дурні;
переливать из пустого в порожнее – товкти воду в ступі;
рыдать навзрыд – сміятися на кутні;
сапожник ходит без сапог – на те він і кравець, щоб подертий жупан носити;
сгущать краски – передати куті меду;
тёртый калач – бита голова;
угрызения совести – докори сумління
с боку припёка – приший кобилі хвіст, п'яте колесо до воза;
кормить завтраками – годувати жданиками;
хоть шаром покати – як виметено; хоч котись (покотись); нічогісінько немає;
час от часу не легче – що далі, то гірше (то важче) тощо.

Отже, немає сенсу дослівно перекладати російські фразеологізми, коли народний розум уже створив самобутні й точні згустки колективної мудрості, що надають мовленню національного колориту, роблять його образним, виразним, емоційним.

Список літератури:

1. Вирган І. О. Російсько-український словник сталих виразів / за ред. М. Ф. Наконечного. Харків: Прапор, 2000. 863 с.
2. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови. Підручник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. Київ: Знання, 2007. 494 с.